

BENCSIK ORSOLYA

Androgün-torzó egy saját bejáratú kertben

„Ez a kert, maga a tiltakozás.”

(Ladik Katalin)

Sokat lestem a mamát.

Léderer Magdolna Vilma apám anyja volt, akivel ezerkilencszázyolcvanöt telén, egy havas márciusi napon ismerkedtem meg, anyám elmondása szerint úgy, hogy a mama, miután a férjét, az én nagyapámat bezárta a házukba, kulcsát retiküljébe dobta, majd vastag kaucsuksarkú csizmában, télikabátban lesétált a Lenin utcán, le egészen az újonnan épült szülészeti. Anyám szerint tarka férfikucsmá volt a fején. Apám véleménye ettől eltér, az ő elbeszélésében egy szürke usánka szerepel. Családom történetében ez az oroszos szál. Ehhez kapcsolódik, hogy később az egyetemen a Hajnóczy Péter Hagyatékgondozó Műhely egyik oszlopos tagja (a tragikus hirtelenséggel, fiatalon elhunyt jogfilozófus, Nagy Tamás) sokáig azt hitte, szegedi emigrációban élő orosz nő vagyok. A mama kucsmája vagy usánkája olyan nedves volt, és rajta a nyúl és pézsmapocok szórszálak úgy tapadtak össze, mint az én fejemen születés után a gyér, kopár haj. Vagy ahogy a mama mondta, hajzat.

Mindig egyetlen, könnyen behatárolható térben láttam.

Ez a Žikica Jovanović Španac utcai ház és annak udvara. Az udvar, ahol a mama a nagyapám haláláig nem ültethetett facsemetét. Ha ültetett, a tata kivágta. Kilencvenévesen is nekiállt fát vágni egy lombfűrészsel. Azzal a lombfűrészsel, amit az általános iskola befejezése után a szemétbe dobtam, abba a nagy, rozsdás fémhordóba, amit a tata, amíg tehetett, évről évre újrafoltozott, nehéz drótokkal körbefércelt. A tata szeretett guberálni. Gyűjteni, szortírozni, számba venni, felírni, lejegyezni, ezek

voltak a kedvenc szavai. Birtokolni mindent, amihez ingyen juthat hozzá, azt mondta, ez a legnagyobb mulatság az életben, de a növények, a fű és fafélék, a sok-sok gaz és paréj (minden, ami nem az általa termesztett csicsóka és az egyetlen, növéseben poroszosan megzabolázott fosószilva) fenemód bosszantották. Az udvar melletti kiskonyhába került a sok ingyen holmi. Nem szégyellem, ő tanított meg arra, miből és hogyan tud felépülni a világ. Az én világom: egy örökölt, újrahasznosított bencsiki kert. A kiskonyha falán a mama szűrői, merőkanalai, kései mellett lógott gyűlölt technikaóráim alapeszköze. Csonka fogazata, görbe éle a tata remegő kezében elpusztította a friss hajtásokat.

A kilencvenes évektől a kétezres évek elejéig sokat kirándultunk a Bodrog gödréhez: a tata, én meg a talicska. A mélyből nagy hullámokban tört fölfelé a bűz, de mi (a két Faszarági Környezettudatos Alászállás-imitáló) összeszedtük a peremén levő tárgyakat. Amiket, ha későn érkeztünk, már a gödörbe kotort egy rőfögő kis piros buldózer. Már akkor vonzott az undorító mély. A föld szájában a bűzös massa, amiben olyan könnyen, olyan hirtelen én is eltűnhetek. És vonzott a rőfögés is. A hangok és a szagok. Egy még alig felfedezett érzemléterkép. A mama a Bodrog gödréhez se jött ki velünk. Csak sejtettem, miközben minket vár haza a Žikicába, titokban fákat növeszt. A fosószilva mellé almát és barackot. Majd ezeket oltja önmagába.

A mamával mindig a Žikicában voltunk. Egy gerillaharcban. Soha nem mozdultunk el onnan.

Akkor is őt figyeltem, amikor az ágyban vagy a nappali kihúzható kanapéján feküdt a besötétített szobában, amikor a homályból és a puha ambaszádor alól csak testének körvonalai sejlettek fel, meg persze a hangja, mert ha nem szuszogott, sóhajtozott vagy horkolt, akkor az ambaszádor melegében rikoltozott. A mama (egy ibolya lóri) napi rendszerességgel előadásokat tartott nekem, propedeutikákat a női munkába, a női tudományba, a női művészetbe, egyedül az irodalomról nem szeretett beszélni, mert a mama nem tartotta sokra a szépirodalmat, pontosabban éppen hogy sokra tartotta, egyenesen kártékonynak nevezte. A regények, a versek a hazug vágyak keltetői, a lélek megrontói, dr. Léderer Magdolna Vilma egyetemi óráin tehát mind mentek a levesbe, egyedül

a budi könyvespolcán sorakozó szerb nyelvű ljubavni romanokról ejtett, csak úgy mellékesen, némi szót. Nem volt lazslálás, a mama még hétvégen sem hagyott pihenést nekem. A tata ilyenkor a kiskonyhában bütykölt, vagy metszette a fosószilvát, öntözte a csicsókát. Esetleg George-dzsál, Vajdaság akkor még egyedüli comingoutolt homoszexuálisával gyógynövényeket szedett a tóparton. A nagy nejlonzásokba csalánt és kamillát, később kisvirágú füzikét, mert az George szerint jó a prosztátára. Sokáig azt hittem, az élettől jócskán megfáradt ambaszádor alatti túlélőtől tanultam meg varrni, csintalan kötőtűkkel kötni, kézzel mosni, tésztát nyújtani, lemosni a fürdőszoba csempéit, lemosni a tükröket, fölporszívózni, portalanítani, hajtogatni, vasalni, szóval főzni meg takarítani a házat, az udvart. Tőle tanultam meg, mi fán terem a szerelem, és a férfikkal hogyan kell viselkedni. Hogy nem elég a tiszta udvar, rendes ház. Hogy baj, ha viszket a micsodád. Hogy a nők segge nagy, a szexet gyűlölik. Hogy mit jelent vaját köpülni, köcsögdudát megszólaltatni, pajzán dalokat énekelni vagy hosszú hajon hegedülni. Hogy a sárga pióca mit csinál a fekete lyukban. Hogy azt is lehet mondani, fáj a faszom! Hogy szép lány ez a Magdolna, csak kár, hogy zsidó a nagyanyja! Hogy nem szabad csípni, csak pusztat adni! Hogy dühöng a folklór és az izzadágszag, torz népviseletben a sok ronda állat, a nőstények szünet nélkül szaporodnak, és a világra durva és korcs kölyköket hoznak. Hogy a tata a kismacskákat, ha túl sok volt belőlük, vízbe fojtotta. Hogy a kert egy nagy, betemetett gödör és teli van csontokkal. Hogy Amerikába vagy Kanadába kéne menni, pulykakakast kéne venni. Hogy Nirvánia gennyes fekély Európa testén. Hogy jaj, itt a világ vége, jaj, jaj, itt a világ vége, de ti mind-mind legyetek boldogok! Hogy jaj, jön a macska, vigyázz magadra, kis bogaram! Szépségem, tündérvirágom, ugye jó leszel? Sokáig azt hittem, Léderer Magdolna Vilma, akit én csak Magdi mamának hívtam, mutatta meg, miként kell jól befirhangozni. Az ablakot, a szobát, magadat. És hogy egy madár nem feleség.

Amikor apám, anyám, a nővérem meg a tata aludtak, akkor mi a mamával a Žikicában csak ébren feküdtünk. Nem menekültünk.

Az álomnak vége!, ezt rikácsolta a mama, az öregecske ibolya lóri. Már a tata felesége volt, itt lakott a Žikicában, de még nem voltak besötétítve a

szobák, amikor a kertben, az emésztőnél született egy pici, lány héjú tojás. Ő pedig megöntözte. A tojás dalra fakadt, a mama attól félt, mi lesz, ha a világ meghallja. De úgy tűnt, csak neki énekelt. Léderer Magdolna Vilma akkor még arra gondolt, a tojás majd a lelkébe telepszik: lehet egy madár röpte, víz tiszta kékje, egy kavics, egy kökénybokor, a férje, az apja. De a tojás a fejére pattant. Ráült a mamára, ráereszkedett, lány héjával óvatosan körbeölelte és többé nem eresztette. Vele mozdult. Így adta oda magát a mama egy metaforának. Így lett lóri, aki az egyetemi óráit mindig azzal kezdte, hogy Spions- vagy David Bowie-dalokat füttyögött. Amikor a tata bütykölt, szortírozott, összeszedett, metszett vagy éppen csicsókát gondozott, én a sok nemalvástól kótyagos fejjel dr. Léderer Magdolna Vilma előadásait próbáltam memorizálni. Azért memorizáltam, hogy később, ha lesz rá lehetőségem, minden egyes mondatát lejegyezzem, kommentárokkal lássam el, majd vékony, puha fedeles füzetekben megjelentessem. Akkor még azt a címet adtam volna az előtanulmányainak, hogy *Romok 1–12*. Most azt adnám: *Gyere velem a mitológiába!* Én írtam volna az utószót is. Ezekre a kérdésekre kerestem volna a választ: Vajon a mama hány fát oltott magába, megmentve őket a kivágástól? Miért nem érezte valódi embernek magát, csak mások ötletei gyűjteményének? Miért bújt az ambaszádor alá? Miért vonzó egy katonai zubbonyba bújtatott androgün-torzó?

Anyám aggódva nézte, hogy sokat lesem a mamát. Hogy egyre kevesebbet alszom. Hogy rőfögök, füttyögök, rikácsolok. Magamban sokat motyogok. Anyám térült-fordult, és kezembe nyomott egy könyvet. *Ezt olvasd*, mondta. A könyv címe az volt, hogy *Kiűzetés*.

Erre kisütött a nap. Vagy ahogy a mama mondta volna, kifirhangozták az eget.

(A szövegben Spions-dalszövegrészlet, egy Guzel Jahina-allúzió, egy Hajnóczy Péter-mondat, valamint eredeti vagy torzított formában Ladik Katalin-idézetek vannak.)